

MAGYAR HADJÁRATOK A XV. SZÁZAD MÁSODIK FELÉBEN.

(Második közlemény.)

1466.

a) *Törökök ellen. Máj. 11.* Buda. A király a törökök ellen most indított hadjárat miatt Várdai István kalocsai érsek összes népeinek aug. 25-ig halasztást ad.¹

Máj. 24. Buda. A király levele Ferdinánd nápolyi királyhoz, melyben előadja, hogy hadait Boszniába akarja küldeni, de hogy ezen ország a mostani ellenséges támadások következtében gabonában szűkölködik; kéri tehát a királyt, engedje meg, hogy számára Apuliából, az Abruzzából és Calábriából gabonakivitelt engedélyezzen.²

Szept. 28. Szászváros bírái s esküdtei jelentik, hogy Kendefi Lászlótól küldöncz útján vett híradás szerint a törökök, azon szándékból, hogy a Kelnek felé vezető úton az országba törjenek, a határhegységben elbújva, lesben vannak, miért is a közönséget felhívják, hogy saját érdekében összes fegyvereseivel készenlétbe helyezkedjen.³

November havában? (napi keltezés nélkül). A király levele Frigyes császárhoz. A törökök elleni hadjárat miatt Regensburgból 24 hajót, egynehány puskát és egyéb hadiszükségletet pénzért kell beszereznie, miért is kéri: engedje meg, hogy ezen hadiszerek német területen vámmentesen szállíttassanak.⁴

¹ Zichy-oklevéltár X. 371.

² Hazai okmánytár III. 418.

³ Urkundenbuch zur Geschichte der Stadt und des Stuhles Broos. 27.

⁴ Mátyás király külügyi levelei. I. 152.

b) *Csehek és morvák ellen.* 1466 őszén. A király levele Sternberg Mátéhoz. Már régóta tudja, hogy Sternberg a Szvetlo nevű várát azon cseh és morva rablóknak, kik magukat testvéreknek nevezik, azon czélből bocsátja rendelkezésre és pedig minden fizetés nélkül, hogy a magyar alattvalókat zaklassák és a magyar foglyokat ott bezárhassák. Inti őt, hogy ezen rablóknak ne adjon Szvetlón menedéket, a budai s pesti kereskedőtől elvitt jószágokat azonnal adja vissza, mert ellenkező esetben felhívja szakolczai kapitányát, hogy ez ügyben Sternberggel szemben kellőleg eljárjon.¹

Decz. 22. A cseh király levele Mátyás királyhoz. Előadja, hogy Sternberg Máté morva főúr, Bielko által ingereltetve, Magyarországba is tört, mit ő megtudván, azonnal parancsot adott a dolog elintézése iránt.²

Az itt szereplő Bielko nem más, mint Ledeniczi Bielko, kivel már fent találkoztunk.

c) *Osztrákok ellen. November.* A király levele Frigyes császárhoz, melyben arról panaszkodik, hogy a császár alattvalói magyar területen garázdálkodtak. Szécsi Miklós panaszkodik, hogy Radkersburg kapitánya a következő vasmegyei birtokait majdnem teljesen elpusztította: Hidegteneecz, Topolócz, Szakolcz, Damanicz és Szokovászt. Kanizsai László s monyorókereki Ellerbach Bertold panaszkodnak, hogy az ellenség számos magyar nemest fogságba ejtett és Kőszeg várát elfoglalta. Továbbá ismeretes, hogy azon adószedők, kik a császár magyarországi birtokain a török elleni háború költségeinek fedezésére pénzt gyűjtöttek, a németek által fogságba kerültek.³

Itinerár. Jan. 10.: Tolna; febr. 6.: Diósgyőr; júl. 15.: Székesfehérvár; aug. 16., 23.: Zágráb; okt. 27., 28.: Esztergom; nov. 5.: Komárom; nov. 9., 10.: *a Somorja előtti hadiszállás-*

¹ Mátyás kir. külügyi levelei I. 143.

² Hunyadiak kora XI. 209. — Ezen ügyre vonatkoznak Mátyásnak 1466 okt. 27-én és nov. 9-én írt levelei (Külügyi osztály I. 144, 146) és a «Hunyadiak korá»-ban (XI. 177—298) közzétett levelek is.

³ Mátyás király külügyi levelei I. 153.

ban; nov. 13., 17., 18., 26.; Pozsony; decz. 3., 4., 11., 20., 23., 27., 30.: Nagyszombat.¹

1467.

a) *Cskek és morvák ellen. Jan. 1.* Kosztolán alatti tábor. A király meghagyja Pozsony városának, hogy az ágyúkhöz tartozó «csiga» nevű szerszámokat, melyeket nem nélkülözhet, haladéktalanul küldje hozzá.² Magától értetődik, hogy a királynak Kosztolán alatti táborozása már 1466 végén vette kezdetét. A király különben jan. 22-én még mindig Kosztolán előtt táborozik, honnan Viktorin cseh herczegnek köszöni, hogy a cseh rablóknak Magyarországra betörését megakadályozni igyekszik. Ugyanezen hónapra teendő a királynak valamely német fejedelemhez intézett levele, melyben elmondja, hogy Grafenecker Ulrik, császári kapitány és magyar királyi tanácsos sok magyar embert és jövedelmet a császári szolgálatra felhasznál s most ezekkel együtt személyesen a király zászlaja alatt az eretnekek ellen harczol; kéri tehát, hogy a tőle elfoglalt jövedelmeket Grafenecknek bocsássa vissza.³

Febr. 9. Patak. Pálóczi László országbíró levele Bártfához. A király bizonyos erődöt az ellenségtől elfoglalt. Azt várják, hogy a király már visszatér Budára, lehet hogy már ott is van és az országgyűlést megnyitja.⁴

b) *Moldvaország ellen.* Erre vonatkoznak az 1468., 1469. és 1472-ből származó következő adatok:

1. A király 1468 febr. 4-én a zalamegyei Pölöske várát és tartozékait, melyek Ákos nb. Ördög Miklós büntettei miatt a királyra szálltak, alsólindvai Bánfi Miklós, Pozsony megye főispánjának és fivérének Jakabnak adományozza. Bánfi Miklós kiténtette magát nemrég (his diebus) azon harczokban, melyeket

¹ Febr. 7-én jelenti a bártfai bíró, hogy a király Egerből Budára megy; szept. 8-án jelenti egy követ, hogy a király Zágrárból Budára szándékozik menni.

² Hunyadiak kora XI. 226.

³ Mátyás kir. külügyi levelei I. 180, 181.

⁴ Bártfa levéltára 1671. sz.

a király István moldvai vajda ellen vívott és melyeknek egyikében meg is sebesült.¹

2. Ugyanő kijelenti 1468 márcz. 23-án, hogy Csupor Miklós erdélyi vajdának és székely főispánnak a hűtlenségbe esett Zsuki Mihály kolozs- és dobokamegyei birtokait adományozza. Csupor nemrég (superioribus diebus) kitüntette magát azon alkalomból, hogy a király hadsereg élén Moldvába benyomult és ott István moldvai vajdával egyik éjen összeütközött.²

3. Ugyanő mondja (Esztergomban) 1468 márcz. 30-án, hogy Csupor Miklós erdélyi vajda nemrégén Moldvában, az István vajda ellen éjjel vívott ütközetben hősiesen harczolván, hét súlyos sebet kapott.³

4. Ugyanő tanusítja 1469 szept. 17-én, hogy midőn egy éjjel István moldvai vajdával összeütközött, Vánczfalvi Korog (máramaros-megyei nemes) bátran harczolt.⁴

5. 1472 aug. 29. (Esztergomban) mondja a király, hogy udvari embere Kinizsi Pál többi között István moldvai vajda ellen a Moldvaországban lezajlott hadjáratban hősiesen viselkedett.⁵

c) *Erdélyi lázadás. Aug. 17.* Buda. A király levele postu-piczi Kosztká Albertnek. Három nap lefolyása alatt délvidékre utazik és magával viszi az esztergomi érseket. Bazini János gróf erdélyi vajda ellene fellázadt, áruló; kéri, hasson oda, hogy a cseh király az áruló János fivérét, Bazini Zsigmond grófot pártfogásában ne részesítse.⁶

Szept. 14. Nagybánya. Kovács István nagybányai kamaraispán levele Bártfához. A király a Meszes-hegy alján lévő Zylah nevű birtokon van.⁷

Szept. 23. Kolozsvár. A király felhívja ónodi Czudar Jakabot, hogy a lázadó erdélyi vajda ellen szálljon hadba. Ugyanazon

¹ Zichy-oklevéltér X. 442.

² Teleki-oklevéltár II. 90. V. ö. Hunyadiak kora XI. 300., 306.

³ Történelmi Tár 1890. évf. 116.

⁴ Máramarosi diplomák 498.

⁵ Zichy-oklevéltár XI. 123.

⁶ Mátyás kir. külügyi levelei I. 201., 202. sz.

⁷ Bártfa levéltára 1699. sz.

napon Abaúj megyének is meghagyja, hogy a lázadó erdélyi vajda ellen Rozgonyi Rajnald és Perényi Péter vezérlete alatt szálljanak hadba.¹

A király 1468 márcz 23-án és okt. 2-án Zsuki Mihály s somkerekai Erdélyi István birtokait másoknak adományozza, mert mindketten nemrég a király ellen fellázadt Bazini-Szentgyörgyi János erdélyi vajda pártját fogták és őt Erdély nemesseivel és egyéb lakósaival együttesen támogatták.²

Itinerár. Jan. 1.: *Kosztoláni tábor*; jan. 4., 8.: Nagy - szombat; jan. 18., 19., 22.: *Kosztoláni tábor*; febr. 2: Nagyszombat; aug. 9.: Eger; aug 26.: Kecskemét; aug. 31.: Debreczen; szept. 14.: a Meszes-hegy alján lévő Zilah; szept. 23., 28.: Kolozsvár; okt. 3.: Torda; okt. 16.: Nagyszeben; nov. 2., 3.: Segesvár; nov. 4.: Szászkézdi; decz. 30., 31.: Brassó.

1468.

a) *Csehek és morvák ellen. Márcz. 31.* A király levele Viktorin cseh királyfinak, melyben neki háborút üzen.³

Máj. 4. A Laa melletti morvaországi táborban. A király levele Boroszló városához. Mihelyt Morva- és Csehországba bejött, elejébe jött a közös ellenség; de ez látva, hogy mit sem tehet, elég gyorsan ki is tért; egyesült erővel kell most mindent megtenni, a mit csak lehet. Felhívja a várost, hogy körülbelül 20 napon belül csapatait táborába Olmützbe küldje.⁴

Máj. 5. Ugyanő ugyanazt írja egyik csehországi hívének, csak azon különbséggel, hogy őt nem Olmützbe, hanem Teltschbe hívja. Ugyanazon napon német nyelven hívja fel Iglau városát, hogy fegyvereseit 20 nap alatt Teltschbe küldje. A levél keltezése: «in unseren nidersteigen aussen heymet in Marheren nohendtt bey Lae», a mi annyi mint: a hazánkon kívül Morvaországban Laa mellett lévő leszállásunk.⁵

¹ Bártfa levéltára 1689., 1705. sz.

² Teleki oklevéltár II. 90, 93. V. ö. Mátyáskori dipl. eml. II. 68 ddo, 1467 szept. 16. és 69 ddo. okt. 18.

³ Mátyás király külügyi levelei. I. 203. V. ö. ugyanott 205—208.

⁴ Mátyás kir. külügyi levelei I. 216., 217.

⁵ Mátyás kir. külügyi levelei I. 219.

Máj. 15. A trebitschi táborból. A király levele Eyczinger Istvánhoz. «Miután tegnap Trebics városához jöttem, mely az eretnekek főfészke volt és melyben Podjebrád György elsőszülöttje Viktorin haderejével együtt tartózkodott, a várost azonnal felgyújtottam és az övéivel együtt egy kolostorban elzárt Viktorint ostrom alá vettem. Miután kétségtelen, hogy Podjebrád György fiának kiszabadítása végett a lehetőség keretében mindent el fog követni, felhívom, hogy levelem vétele után összes lovas és gyalogos erejével hozzám siessen. Sokáig nem fogom Önt itt visszatartani, az ügy nyolcz nap alatt rendezve lesz stb.¹

Máj. 19. A trebicsi táborból. A király levele Iglau morva városhoz, melyben az előbbi okoknál fogva felhívja, hogy fegyvereseit Trebics város alá küldje.²

Júl. 2. Velenceze. De Collis Gellért jelentése. Azt hallotta, hogy a magyar király a cseh király tulajdonát képző várost, melyben az utóbbinak egyik fia is volt, elhamvasztotta.³

Júl. 20. A király a morvaországi Hradistye nevű várost ostromolja.⁴

Júl. 25. Panyewi Tele Jakab kézsmárki kapitány értesíti Bártfát, hogy a király a Brünn város melletti Spielberg várát az Olmütz melletti kolostort és Radisch városát körülzárta.⁵

Aug. 30. Olmütz. A király meghagyja a kassaiaknak, hogy az eretnekek ellen most folyó háború céljaira jövő évi apr. 24-én esedékes adójukat Ernszt János királyi kincstartó kezéhez tizen-négy nap alatt szolgáltatassák ki.⁶

¹ Mátyás kir. külügyi levelei I. 221. Kiadója megjegyzi, hogy Mátyás hasonló levelet intézett Eyzinger Ozsváthoz is és hogy a két osztrák 900-at meghaladó haddal jelent meg a trebicsi táborban. Lásd különben, a 226-ik oldalt is.

² Mátyás kir. külügyi levelei I. 222.

³ Mátyáskori dipl. eml. II. 85.

⁴ Zichy-oklevéltár X. 461.

⁵ Bártfa levéltára 1748. sz.

⁶ Történelmi Tár 1902. évf. 295. V. ö. Bártfa levéltára 1741. sz. a. hol azt találjuk, hogy Dürrholz Pál gölniczi várnagy Bártfa városának a csehországi hadjárat részleteiről ír (ddo. júl. 3.).

Szept. 10. Grác. Frigyes császár levele Starhemberg Jánoshoz. Az osztrák alattvalói, kik Laa előtt az ellenségek ellen harczoltak, Mátyás királynak 1500 főnyi csapatot ígértek meg, a mit ő (a császár) helybenhagyott. Felhívja tehát czimzettet, hogy a felsőausztriai segítőcsapat létrejöttét sürgesse.¹

Okt. 30. Kassa város tanácsának levele Bártfához. A király egészséges; az Olmütz mellett fekvő «der Radisch» nevű kolostor megadta magát a királynak.²

Nov. 26. Buda. A király meghagyja Kassa, Bártfa s Eperjes városoknak, hogy Szapolyai Imrének Kapivára ostromában segítségére legyenek.³

b) *Belvillongások. Jan. 26.* Velence. De Collis Gellért jentli a milánói udvarhoz, hogy általános hirmondás szerint a magyar király országának egynéhány páróival összeütközött, nevezetesen bizonyos Embrig-gel (= Szapolyai Imrével) és a nemrég biborossá kinevezett kalocsai érsekkel, kik állítólag azért haragusznak a királyra, mert a törökökkel ki akar békülni, de ez nem igaz; a valódi az, hogy irigységből és sértett önértetből fellázadtak, mert a király a Tusz és Rozgonyi nevű főurakat jobban kedveli, mint a többieket.⁴

Febr. 14. Velence. De Collis Gellért követ jelentése a milánói fejedelemhez. «Irtam folyó hó 12-én a kereskedők futárja útján, hogy egy raguzai értesítés szerint a magyar király hadseregével Erdélybe a Dunán túl ment, hol bizonyos területét, Seculj és Septemcastra-t, melyek Budáról 40 napi távolságban fekszenek, fegyveres kézzel leverje; sem a királyról, sem seregéről nincsenek ujságok; területeit az ellenségek pusztítják». ⁵ Hogy Seculj alatt a székelyföld értendő, világos; de Septemcastra alatt nem szabad Erdélyt vagyis a német Siebenbürgent (= hét vár) érteni, mert a követ ugyanezen jelentésben Transsilvániát említi; a Septemcastra némelyek szerint Szebenvár (= Nagy-

¹ Chmel, Regesten Kaiser Friedrich's IV. 5469. sz.

² Bártfa levéltára 1756. sz.

³ Bártfa levéltára 1757. sz.

⁴ Mátyáskori dipl. eml. II. 92.

⁵ Mátyáskori dipl. eml. II. 95.

szében) rossz fordítása; a «Szeben» szó, mely a Czibin-folyót jelenti, nála a német «Sieben» (= hét). De lehet az is, *hogy Septemcastra alatt a hét szász széket érti.*

c) *Törökök elleni készülődés. Febr. 14.* De Collis Gellért jelentése a milánói udvarhoz. A török elindult Sophiából és ment Bulgáriába, Nikápoly és Moncastro-ba a Duna mellett; abba bizik, hogy néhány nap múlva a Duna befagy és a jégen átmehet Erdélybe, hogy ezt és Oláhországot kénye-kedve szerint pu sztitthassa; a szendrői kapitánynak azon követe, a ki Belgrádon és Szendrőn fegyverszünetet akart létrehozni, visszatért, mert a magyar király távolléte miatt nem tehetett semmit.¹

Jún. 11. Mogyorós. Pongrácz János erdélyi vajda tudtára adja a hét szász székeknek, hogy kémeitől vett értesítés szerint a törökök nagy haderővel a Dunán átkeltek és Erdélybe behatolni szándékoznak, miért is felhívja őket, hogy összes seregeikkel Szászváros felé előrenyomuljanak.²

Itinerár. Jan. 1., 4.: Brassó; jan. 9.: Szakál; jan. 19.: Kolozsvár; febr. 4., 5., 6.: Debreczen; febr. 10.: Nádudvar; márcz. 7., 9., 10.: Eger (egyik helyen márcz. 7-én: Eperjes); márcz. 23., 25., 26., 27., 30.: Esztergom; márcz. 31.: Nagyszombat; ápr. 8., 10., 11.: Pozsony; ápr. 30.: *Laa előtti tábor*; máj. 3., 4., 5.: *Laa előtti tábor*; máj. 10.: Znaim; máj. 13.: Pozsony (?); máj. 15., 19., 22., 23., 27.: *Trebicsi tábor*; jún. 1., 18.: *Trebicsi tábor*; jún. 26., 28.: Brünn; júl. 11.: Olmütz; júl. 20., 25.: *Hradistyei tábor*; júl. 25.: Trebics; aug. 2.: Olmütz; aug. 7.: Bród; aug. 14., 25., 30.: Olmütz; szept. 1.: Olmütz; szept. 2., 15., 22., 27.: Pozsony.; okt. 1., 4., 6., 8.: Pozsony; nov. 3.: Pozsony; decz. 30.: Esztergom.

1469.

a) *Csehek és morvák ellen. Febr. 13.* Brünn. A király Zazko nevű embere által tudatja Bártfa városával, hogy a Brünn

¹ Mátyáskori dipl. eml. II. 90., 94. Moncastróról alább lesz szó.

² Urkundenbuch zur Geschichte der Stadt Broos 28.

melletti Spielberg várát más körülette fekvő városokkal egyetemben bevette.¹

Febr. 17. Lőcse város levele Bártfához. Buzlai Miklós, a ki mint a király követe Galitz-en volt, mondja, hogy a király Spielberget és Osztrovot bevette, hogy Regedén (a stájer Radkersburg) nagy vásár lesz stb.²

Pontos napi keltezését nyujt azonban a királynak febr. 13-án Kassához intézett levele, melyben Brünnből írja, hogy mult *febr. 12-én* Morvaország legjelentékenyebb várát, a Brünn felett eső Spielberget erőhatalommal bevette.³

Júl. 21. Wischau. A király levele Rudolf boroszlói püspök-höz. Belátja, hogy morvaországi ellenségei minden fegyverszünet daczára nem akarnak békés magatartást nyilvánítani; kénytelen volt arra, hogy a brünni tartománygyűlést feloszlassa és a Magyarországra szánt útját abbaahagyván, Wischauba visszamenjen és seregeit itt összpontosítsa. Elszánta magát arra is, hogy táborba száll és főhadiszállását Tovaczow-on felüsse, mely várban most Viktorin királyfi is tartózkodik. Sziléziában azért nem hagyott vissza helyőrségeket, mert ez nehézségekbe ütközött és nem igen lehetett erre alkalmas parancsnokra szert tenni, de nemsokára megteszi s figyelmezteti az illető parancsnokot, hogy a püspöknek mindenben segítségére legyen, mert kétségkívüli dolog, hogy a háború ismét kitör; elküldte már Csehországba Sternberg (de Stellis) Zdenko nevű hű kapitányát, hogy az eretnekeket onnan kihajtsa.⁴

Júl. 28. A morva Weszele nevű vár alatti táborból. A király értesíti Homonnai Simont, hogy júl. 27-én Viktorin cseh királyfit Weszele városában a magyar sereg veszélyeztetése nélkül fogásba ejtette.⁵

Aug. 5. Varannó. Rozgonyi Rajnald értesíti Bártfa tanácsát, hogy a király győzött.⁶

¹ Wagner: Dipl. Sárosiense 124.

² Bártfa levéltára 1765., 1767. sz.

³ Hunyadiak kora XI. 371.

⁴ Mátyás kir. külügyi levelei I. 240.

⁵ Hazai okmánytár IV. 426. és Hunyadiak kora XI. 388.

⁶ Bártfa levéltára 1781. sz.

Nov. 23. Hausner János, a Bécsben lévő cseh égeri követség tagja jelentése: «über eine niederlage des Mathias vor Hradisch» vagyis, hogy Mátyás király Hradisch előtt vereséget szenvedett.¹

b) *Lengyelek ellen. Decz. 8.* Kézsmárk. Szapolyai István levele Bártfa városához. Miután a király és a lengyel király között az ellenségeskedések már megkezdődtek, fogdossák el egymás alattvalóit.²

c) *Stájerországi bonyodalmak.* Az összefoglaló történelmi műveinkben olvassuk, hogy Baumkircher András Pozsony megye volt főispánja vezetése alatt még 27 stájer nemes IV. Frigyes császár ellen fellázadt, kiknek egy része Mátyás királynál segélyt keresett, a mit ez azonban nem nyújtott. Stájerország leghivatottabb monographusa³ úgy adja elő a dolgot, hogy 1469 febr. 2-án Frigyes távolléte alatt több stájer nemes ellene fellázadt; hogy hányan voltak, azt nem mondja; szerinte a következők üzentek neki háborút: 1. Baumkircher András, 2. Stubenberg András, 3. Pösingi János, 4. Liechtensteini Miklós, 5. Narringer Kristóf és András, 6. Peszniczi Ulrik, 7. Hauser Lőrincz, 8. Greissenecki András. Midőn a császár 1469 tavaszán Olaszországból visszatért, a Stubenbergiek és Liechtensteiniek letették a fegyvert, míg a többiek az ellenségeskedéseket folytatva, a magyar határon lévő várakat elfoglalták és megszállták és Mátyás király védnöksége alá helyezték magukat. Leibnitz város polgármestere (Kammer Kristóf) Baumkircher megvesztegetése folytán átadta a várost a magyaroknak stb.

Bullatus Kristóf követ 1469 júl. 13-án Gráczból oly jelentést küld a milánói fejedelemhez, mely ezen stájer-magyar vonatkozás résztvevőire teljes világosságot vet. Jelentésében számos nevet ferdit ugyan, de egészben véve oly érdemes munkát végzett, hogy közlése e helyen nagyon is indokolt. Jelentése így hangzik:⁴

«Ezek azok a főurak, kik Baumkircherrel a stájer tarto-

¹ Történelmi Tár, 1891. évf. 298.

² Bártfa levéltára 1783. sz.

³ Muchar, Gesch. der Steiermark VIII. 53.

⁴ Mátyás kori dipl. eml. II. 131—132.

mányban szövetkeztek és kik a velük szövetkezett egyéb nemesekkel együtt 160 várral rendelkeztek:

1. *Pancherichier András*. Ez a karstvidéki Baumkircher Vilmos fia; 1458-tól 1467-ig Pozsonymegye főispánja. Kivégeztetett 1471 ápr. 23-án. Gyermekai: Vilmos, György, Katalin és Márta.

2. *Oldericus de Lamberch* vagyis *Lambergi Ulrik*. Az eléggé ismert Lamberg-család nemzedékrendi tábláján¹ ezen Ulrik ismeretlen, sőt Muchar sem ismeri őt; annál érdekesebb, hogy egyik horvátországi oklevéltár létezését igazolja. A zágrábi káptalan t. i. 1471 márcz. 25-én azon kérelemmel fordul a bírósághoz, hogy azon 713 forint, melyet néhai Lamberger Frigyes az egyháznak hagyományozott, Lamberger *Ulrik*, Frigyes és Gáspár által adassék ki, mert ezek nemcsak néhai Frigyes fratresei, hanem özvegyének gyámjai s birtokainak örökösei.² Ezen néhai Lamberg Frigyesről e helyen csak azt akarom kiemelni, hogy előbb a stájer Cillyek, azután Mátyás király szolgálatában állt; 1465 aug. 9-én ő Csáktornya kapitánya; 1466 okt. 15-én kir. ajtónállómester. Fenti Ulrikról mondja a követ: reconciliato con lo Imperatore, azaz: a császárral kibékülve.

3. *Delliet Gustan*, a ki az egyezkedéssel meg van bizva, miután jobbnak találta, hogy 16,000 aranyat elfogadjon. Ez a ferdítések ferdítése; hiányzik itt egy keresztnév és a helyes írás volna: del Liet gustan, a mi nem más, mint az olasz fülnek szokatlan *Liechtenstein* név alapos ferdítése. Itt különben a stájer Muraui-Liechtensteini II. Miklósról van szó, ki 1437-ben merül fel, 1444-ben Karintia marsallja s 1494 után meghal. Második neje 1444-ben Stubenberg Jakab leánya Anna.

4. *Gulielmus de Pernich*, azaz a stájer *Perneck*- vagy *Bernegg*-család tagja, ki 1440-ben merül fel. A magyar országos levéltárban van (17495. sz. a.) egy az ő pecsétjével ellátott, 1473-ból való okirat.

5. *Johannes de Stumberch*, Baumkircher veje. Itt az eléggé ismert stájer *Stubenberg*-családról van szó; de a mi Baumkircher

¹ Hopf: Histor. genealog. Atlas I. 394—395.

² Mon. civit. Zagrab. II. 333.

András vejét illeti, meg kell jegyeznünk, hogy Bullatus talán tévesen lett értesítve. A stájer kútfők szerint Stubenberg *András* lett volna az, ki első neje, Tschernembl Ilona halála után Baumkircher András leányát, Mártát, feleségül vette. Nincs kizárva, hogy a stájer források is tévednek. Teljesség kedvéért legyen azonban még kiemelve, hogy egy magyar okirat szerint¹ Baumkircher András veje sem János, sem András, hanem Stubenberg *Boldizsár* volt.

6. *Sigismondo de Valsprigoch*, azaz a bécsi származású, de Magyarországon is szerepelt *Weissbach* vagy *Weisspriach* nevű család tagja, kivel még találkozunk.

7. *Georgius Cuempich*. Egyelőre meg nem határozható. Lehetne esetleg Kobenz.

8. *Oldericus de Groom*, ki a kibékülésről szóló okiratot a császárhoz vitte. Egyelőre meg nem határozható. Lehet esetleg Troom és akkor nagyon valószínű, hogy a Traun-család valamelyik tagjáról van szó.

9. *Thomas de Stumberch*, azaz *Stubenberg* Tamás.

10. *Andreas Krasnichier*, a császár kamarása. Egy Grasnitz nevű falu van a stájerországi marburgi kerületi kapitányságban, a Dráva balpartján; egy Grasnitzberg van a stájer leibnitzi kerületi kapitányságban; egy Grassnitz nevű falu a stájer brucki kapitányságban. A régi okiratokban e név Grasznich alakban szerepel. 1252-ben Grasznichi Wigand, 1287-ben Grasznichi Henrik fordul elő. Egy Krasnitz volt a Karantán Feldkirchen mellett.

11. *Elerboch*, a ki Baumkircher befolyása alatt mindig a magyar király pártját fogta. Ez nem más, mint a német eredetű monyorókereki *Ellerbach*-család sarja, Bertold.

12. *Leonardus Ostpoch*. Ferdített név. Stájerországban még most is van két *Aschbach* nevű helység, melyet a régi források Aspach néven is említenek. Volt egy Aspach nevű család is, melynek Lipót nevű tagja 1430-ban merül fel. 1436-ban mint Leopoldus Aspech (egyszer mint Aschbach). Ő Stájerország tartományi titkára, mely minőségben később is szerepel. Úgy lát-

¹ Századok 1888. évf. 109.

szik, hogy Bullatus vagy a másolója Leopoldus helyett Leonardust értett vagy olvasott.

13. *Safnar*. Ferdített név, melyet csak családi névnek tekinthetünk. Stájerország hartbergi kerületében van egy Ober-Safen vagy Safenau nevű helység. Egy Saffner Tamás előfordul 1441-ben mint Windisch-Feistriczi plébános és így nem éppen valószínűtlen, hogy fenti Safnar alatt (kinek keresztnéve hiányzik) *Saffner* értendő.

14. *Robertus Vindisglacer* vagyis *Windischgrätz Rupert* (+ 1499).

15. *Georgius Clodaner*. Róla s Windischgrätz Róbertről azt mondja a követ, hogy ők vádolták meg a többieket. Egyelőre meg nem határozható. A régi stájer helységek között egy Kladin is szerepel.

16. *Jacobus Vindisglacer* azaz *Windischgrätz Jakab*, fenti Róbert unokaöccese.

17. *Antonius Solnichier*; egyelőre meg nem határozható. Van ugyan egy Solnich vagy helyesebben Tollnick vagy Tollnich nevű vidék a Liesing mentén lévő stájer St. Michael táján, de nem valószínű, hogy ezzel volna dolgunk. Van azonban egy Kollnitz nevű helység az alsóausztriai persenbeugi járásban és egy a karantáni Wolfsbergi kerületi kapitányságban és miután Kolnitzi családbeliekkel is találkozunk (pl. Ditrik gurki püspök 1180—1194; Éberhard 1418—1425; Lénárd 1489—1492) nagyon valószínű, hogy «Solnichier» a *Kolnitzer* ferdítése.

18. *Cristoforus Narnigar*, azaz *Narringer* (= *Nerringer* = *Näringer*) Kristóf, ki 1470-ben a pettaui kerületi kapitányságban lévő Wurmberg intézője (= *Pfleger*). A *Näringer*-család még 1629-ben is él, a mennyiben akkor Seifried nevű tagja szerepel. Fenti Kristófról megjegyzi a követ, hogy Baumkircherrel szövetkezett.

19. *Antonius Erbastaner*, azaz *Herberstein Antal*, kit 1452-től 1473-ig ismerünk; asztalnok és Fürstenfeld intézője.

20. *Georgius Panchierchier*, vagyis *Baumkircher* György, fenti Andrásnak a fia.

21. *Andreas Narnigar*, azaz *Narringer* András, kit 1469-től 1475-ig ismerünk és ki 1475-ben a törökök elleni harcban el-

esett. Az utóbbi háromról is mondja Bullatus, hogy Baumkircher emberei.

22. *Volfgangus Pesnizer*, vagyis *Pesznitzer Farkas*. Itt — azt hiszem — rosszul volt értesítve a követ. A stájer források világosan mondják, hogy az 1469. évi lázadásban egy Pessnitzer Ulrik résztvett és a magyar forrásokból tudjuk, hogy (1475-ben) Pessniczer Ulrik a vas megyei Rohoncz és Szentgotthárd ura s így több mint valószínű, hogy nem Farkasról, hanem Ulrikról van szó. Farkasról különben megjegyzi a követ, hogy Baumkirchernek híve volt.

23. *Andreas Gloechar*, azaz *Glojacher* András, kiről tudjuk, hogy 1447 ápr. 4-én rokonaival együtt (ezek Kristóf, Konrád és Miklós) Frigyes császártól új birtokmegegerősítést kap.

24. *Nicolaus Gloechar*, vagyis *Glojacher* Miklós, ki szintén 1447-ben szerepel.

25. *Viltens*. Meg nem határozható; kétségkívül ferdítve; a keresztnév hiányzik.

26. *Volfgangus Clodaner*. Meg nem határozható.

Itinerár. Jan. 3., 5., 8.: Nagyszombat; febr. 3., 13.: Brünn; márc. 20.: Brünn; ápr. 16., 25.: Olmütz; máj. 3., 8., 9.: Olmütz; jún. 12., 30.: Boroszló (Zichy-oklevéltár XI. 36. szerint 1469 jún. 11-én Bécs); júl. 21.: Wischau; júl. 28.: *Weszelei tábor*; aug. 29.: Pozsony; szept. 2. Pozsony; szept. 30.: Esztergom; okt. 10., 15.: Pozsony; decz. 13.: Győr.¹

1470.

Csehek és morvák ellen. Jan. 8. Buda. A király meghagyja az összes hatóságoknak, hogy miután Hetényi Fejes János, az Aranyosszék ispánja, Csupor Miklós erdélyi vajdával Morvaországban az eretnekek és a csehek ellen hadjáraton van, minden peres ügyre nézve halasztást adjanak.²

Júl. 2. A gödingi táborból. A király levele Boroszló városához pénzverés dolgában.³

¹ Külföldi követek: jún. 30. és júl. 13. Grác.

² Székely oklevéltár I. 214.

³ Codex diplomaticus Silesiæ XII. 8.

Aug. 29. A Teitsch melletti táborban. A király levele Boroszló városához pénzverés ügyében.¹

Itinerár. Febr. 8., 9., a Lajta melletti Bruck; febr. 17., 21.: Bécs; ápr. 23.: Trencsén; máj. 2.: Magyarbród; máj. 28.: Esztergom; júl. 2.: *Gödingi tábor*; júl. 24.: *Bródi tábor*; aug. 29.: *Teitschi tábor*; szept. 2., 14., 18.: Znaim; nov. 8.: Pozsony.²

1471.

a) Törökök ellen. Jún. 23. Buda. A király Erneszt János Zólyommegye főispánjának kérésére az aggságban sínylő Dobi Lászlót egyéb kötelezettségei fenntartása mellett a törökök ellen most menesztett hadra való személyes felkeléstől felmenti.³

Júl. 19. Cricoria. Murioni Antal értesíti Martinengo Brunoriot, hogy egy Konstantinápolyból érkezett kereskedő hírmondása szerint a törökök Belgráddal szemben várat kezdtek építeni, de a magyar királyi sereg közeledte hírére abbahagyták.⁴

Júl. 20. Regensburg. A Regensburgban lévő cseh égeri követség jelenti az égeri tanácsnak, hogy hír szerint a törökök 100,000 emberrel Magyarországra betörték. Aug. 5-én ugyanők jelentik, hogy Mátyás király követség által a császártól segítséget kért volna a török ellen.⁵

Szept. 15. Bolognai Miklós levele Marliano Antalhoz. Egy szept. 11-én kelt levél értelmében Mognato s Lasbég nevű török albasák 20,000 emberrel Szendrőre érve, a Duna s Száva közt erődítményeket emeltek, melyben 2000 főnyi őrséget visszahagytak és erre visszavonultak; a magyarok megtámadták ezeket, de visszaverettek. A törökök egy másik osztálya Lubiana (Laibach) felé vonult Friaul határára, császári területre.⁶

¹ Codex diplomaticus Silesiæ XII. 41.

² Külföldi követek: Jan. 21., 27., 29., 31.: Bécs; márcz. 15.: Bécs; ápr. 11.: Sanfaiet (= St. Veit).

³ Hazai oklevéltár 432.

⁴ Magyar-szerb összeköttetések oklevéltára 260—261.

⁵ Történelmi Tár 1891. évf. 300.

⁶ Magyar-szerb összeköttetések oklevéltára. 262.

b) *Lengyelek ellen.* Okt. 7. Kázmér lengyel király tudatja a magyar rendekkel, hogy fiát hadsereg élén Magyarországba küldi, de nem azért, hogy bárkit jogaitól megfoszszon, hanem hogy az ország összes lakóit mindenben megvédelmezze.¹

Okt. 9. Buda. A király meghagyja a kassaiaknak, hogy jövő szombatra vagy vasárnapra (okt. 12-én vagy 13-án), mire Kassára érkezik, szekereikkel, ágyuikkal és egyéb hadi eszközeikkel felszerelve táborba szállani készen legyenek.²

Okt. 9. Buda. A király felhívja Hédervári Imrét és rokonait, hogy a lengyelek ellen elrendelt hadbaszállásban résztvegyenek; az ellenség már behatolt az országba.³

Okt. 17. Buda. A király tudtára adja Bártfa közönségének, hogy Csupor Miklós erdélyi vajdát sereggel Kassára küldte; kéri, hogy neki mindenben higgyenek.⁴

Okt. 25. «In campo versus Sedimpli» (= A Héthárs felé lévő táborban). Donyin Péter, a lengyel király hadvezére, felszólítja a bártfai kerületben lévő jobbágyokat, hogy Kázmér királynak hódoljanak meg.⁵

Okt. 29. A sárosi táborból. Kázmér lengyel királyfi levele a Kisszebeniek védelmezése ügyében.⁶

Decz. 22. Ismeretlen város levele ismeretlenhez, melyben írja, hogy a királyi sereghez «huffniczas» (Haubitzen = lövegeket) küldött; a lengyelek Héthárst körül akarják zárni.⁷

Decz. 24. A nyitrai táborból. A király levele Albert brandenburgi örgrófhhoz, melyben segítséget kér a lengyel király ellen.⁸

c) *Csehek és morvák ellen.* Jún. 3. Prága. Münsterbergi Henrik herczeg «montanis kutnensibus» (a kuttenbergi bányászoknak) írja, hogy a magyar király táborát Németbródban fel-

¹ Óváry: Oklevélkivonatok I. 512. sz.

² Történelmi Tár 1902. évf. 297.

³ Hédervári-oklevéltár I. 369.

⁴ Bártfa levéltára 1826. sz.

⁵ Bártfa levéltára 1827. sz.

⁶ Wagner: Dipl. Sárosiense 186.

⁷ Bártfa levéltára 1836. sz.

⁸ Mátyás király külügyi levelei I. 263.

ütötte; kéri, hogy Perinát és lovascsapatát Trcka Miklósnak Németbródra segítségül küldjék.¹

Fellette érdekes névjegyzéket találunk Mátyás királynak 1471-ben január első felében kiállított egyik okiratában,² melyben hadai kapitányainak meghagyja, hogy a (Kis-) Várdaiak javait kiméeljék. Kapitányai a következők: 1. *Vuk*, a rácz deszpota fia; 2. *Bethlen Gergely*; 3. *Grabarjai Dezső Miklós*; 4. *Dóczi Péter*; 5. *Nagylaki Jaksity István és Demeter*. Teljesség kedvéért legyen még kiemelve, hogy a király okt. 16-án (Budán Várdai Simont és fivéreit a hadbavonulás kötelessége alól felmentti.³

Itinerár. Ápr. 8., 9.: Znaim; ápr. 16.: Brünn; máj. 16.: Iglau (egyik helyen máj. 12., 21.: Kolozsvár); jún. 23: Iglau; júl. 19.: Pozsony; decz. 21.: Esztergom; decz. 24: *Nyitrai tábor.*

1472.

a) *Lengyelek ellen.* Jan. 2. A nyitrai táborból. A király bizonyos erdélyi ügyben rendeletet bocsát ki.⁴

Jan. 2. Clymyatow. Osszolinszki András levele Bártfához, melyben írja, hogy a lengyel királynál közbenjárt, hogy a Szandecen gyülekező és Magyarországba törő lengyel hadak Bártfát ne bántsák, ezeknek támadásától tehát ne féljenek.⁵

Jan. 12. Az Iszbeig melletti táborból a király rendeletet bocsát ki.⁶ Iszbeig a nyitramegyei Üzbégh.

Jan. 18. A király a nyitramegyei Lubinából Sternberg Zdenkóhoz intézett levelében írja: «Erre Nyitrát ostromoltuk, mely semmi ellentállást ki nem fejtett; a pécsi püspök oly szerződést kötött az ellenséggel, melynek értelmében a lengyelek a várat elhagyták és megígérték, hogy hazatérésük alatt magyar területen nem fognak kárt okozni. Erre Lubinát és Michaels-

¹ Történelmi Tár 1891. évf. 299.

² Zichy-oklevéltár XI. 79.

³ Zichy-oklevéltár XI. 91.

⁴ Történelmi Tár 1895. évf. 245.

⁵ Bártfa levéltára 1842. sz.

⁶ Vjesnik Zemaljskog Arkiva 1899. évf. 214.

berget egyszerre vettük ostrom alá és reméljük, hogy egy hét alatt beveszszük». ¹

Jan. 19. Sztroczkovi Bjeli (Fejér) János, Kázmér lengyel király sztropkói kapitánya tudatja, hogy Bartosfalvát tizenegy más községgel együtt elfoglalta. ²

Jan. 22. A Mihályvára melletti táborból. Csupor Miklós erdélyi vajda értesíti Bártfát, hogy a király Szapolyai Imrét felvidéki kapitánynya nevezte ki. ³ Ezen Mihályvára kétségkívül azon nyitramegyei Michaelsberggel azonos, melyet Mátyás király jan. 18-án irt levelében említ.

Jan. 23. A Radosna melletti táborban. A király tudatja Bártfával, hogy Szapolyai Imrét a felső részek védelmére küldött sereg kapitányává kinevezte.

Jan. 24-én ugyanonnan meghagyja Kassa, Bártfa, Lőcse s Eperjes városoknak, hogy Szapolyai Imrét 400 gyalogossal és hadiszerekkel segítsék. ⁴

Jan. 28. Lőcse. Márton lőcsei városi jegyző levele Bártfához, melyben írja, hogy Jaszinszky itt a Szepességben lévő serege nyomorúságos állapotban van; majdnem meztelenek, alig van a tizediknek valami felszerelése; lovaikkal együttesen majdnem kimerültek. A király azon lengyeleket, kik Mihályvárt és Hubynát (= Lubina!) elfoglalva tartották, onnan kiszállásolta. ⁵

Márcz. 6. Szepesvár. Szapolyai Imre figyelmezteti Késmárk városát, hogy a küszöbön álló ellenséges támadások ellen magát még idejekorán védelmi állapotba helyezze. ⁶

Aug. 20. Grebow (a sárosmegyei Gribó) városa jelenti Bártfa városának, hogy a lengyel király katonái szorongatják a várost. ⁷

Okt. 5. Visegrád. A király guti Ország Mihálynak és nánai Kompolti Miklósnak, a hütlen Tari György összes birtokait adja.

¹ Fessler, Geschichte von Ungarn, II. kiadás. 96.

² Bártfa levéltára 1843. sz.

³ Bártfa levéltára 1845. sz.

⁴ Bártfa levéltára 1864., 1847. sz.

⁵ Bártfa levéltára 1849. sz.

⁶ Analecta Scepusiana I. 68.

⁷ Bártfa levéltára 1896. sz.

Kiemeli, hogy a nádor nemrég (*diebus paulo superioribus*), midőn a lengyel király fia néhány hűtlen ember unszolására nagy seregével Magyarországba tört, hogy ezt — bár sikertelenül — hatalma alá kerítse, hűen kitartott törvényes királya mellett és minden erejét ennek szolgálatában mindaddig felhasználta, míg az ellenség az ország határából kiüzetett.¹

Aug. 29. Esztergom. A király Kinizsi Pál érdemeit felsorolva, többi között azt is mondja, hogy nemrég (*postremo*) a lengyelek kezébe került Hwbyna és Nyitra vára ostromlása alkalmából megsebesült és kitűnően viselkedett.² Magától értetődik, hogy itt nem Hubina, hanem Lubina értendő.

b) *Törökök ellen. Júl. 2.* Buda. A király Bártfa városának írja, hogy rövid idő alatt a törökök ellen vonul; küldjenek neki Váradra ágyúkat és a hozzávaló szekereket.³

Júl. 17. Vác. A ferrarai püspök levele, melyben a ferrarai herceget egybek közt a török elleni hadikészületekről is értesíti.⁴

Júl. 24. A dalmát hatóságok jelentik a velencei signoriának, hogy a Dalmáciában annyi pusztítást és romlást okozó török csapatnak egy *Tarpaval* nevű magyar ember a vezére s hogy az egymást érő veszélyes betöréseknek csakis a nevezett vezér megöletése által lehetne elejét venni. A signoria, bár a zárai hatóság jelentése szerint Tarpaval hajlandó volna 3000 aranyért velencei szolgálatba lépni s 400 törökből álló csapatját kiszolgáltatni, ravaszsgot sejtván, elrendeli, hogy Tarpaval bérgyilkosok által titkon megölessék, 1500 aranyat szánván e célra.⁵

Itinerár. Jan. 2.; *Nyitrai tábor*; jan. 12.: *Üzbégi tábor*; jan. 18.: Lubina; jan. 23., 24., 25.: *Radosnai tábor*; márcz. 15.: Medvevár; jún. 23.: Diósgyőr; aug. 24.: Tata; aug. 29.: Esztergom; szept. 22., 23., 25.: Esztergom; szept. 6., 8., 9.: Pozsony; nov. 4.: Győr; nov. 11., 30.: Sopron; decz. 4., 6., 18.: Sopron; decz. 18., 20.: Kalocsa.

¹ Békefi: A pásztói apátság története 392.

² Zichy-oklevéltár XI. 123.

³ Bártfa levéltára 1888. sz.

⁴ Óváry: Oklevélkivonatok 514. sz.

⁵ Óváry: Oklevélkivonatok I. 515. sz.

1473.

Lengyelek ellen. Decz. 9. és 10. A (zemplénmegyei) *Modra vár ostromlása alatt.* A király a székelyek ügyében rendeletet bocsát ki.¹

Itinerár. Ápr. 3., 8., 9., 21.: Pozsony; máj. 1., 12.: Brünn; jún. 16.: Bártfa; jún. 28.,² 29.: Brünn; júl. 5., 14.: Pozsony; nov. 19., 20.: Diósgyőr; decz. 9.: *modrai tábor*; decz. 31.: Sopron.

1474.

Törökök ellen. Jan. 31. Raguzai város jelentése a királyhoz. A raguzai követek 1473 decz. 28-án tértek vissza Konstantinápolyból. Uzum Haszán békét kötött a törökkel. Románia basája, a boszniai származású Szulejman bég eunuchus, Albánia felé fog vonulni; Moldvaország ellen hadba készül, mert Radul, a nagy Oláhország ura, ki a szultánnak szolgált, István moldvai vajda közreműködésével országából elűzetett, az oláh Drakula pedig ezen István vajda segítségével Oláhországot elfoglalta.²

Márcz. 14. Lőcse. A király levele a német birodalom fejedelmeihez, melyben őket a törökök ellen indítandó háborúban közreműködésre serkenti.³

Máj. 14. Raguzai város levele a királyhoz. Románia basája nagy haderővel Nagoricinóból, mely Koszovótól három napi távolságban fekszik, kivonult; várják őt Schopiában (= Üszkübön), innen átmegy Sithnizára;⁴ innen hova megy, nem tudni. Sithnicza oly helység, honnan az Albániába, Boszniába s a Dunavidékre vezető utat megmutatják neki s honnan Raguzába is mehet.⁵

¹ Székely oklevéltár I. 220. — Történelmi Tár 1890. évf. 121.

² Raguzai oklevéltár 631.

³ Mátyás kir. külügyi levelei I. 297.

⁴ Erre nézve felvilágosításul szolgálna talán a következő: Imolai Melchior albániai főkormányzó levele 1463 jul. 19-én (Skutariból) Gonzaga Bengarde örgrófnéhez. — A szultán Bosznia nagyobb részének elfoglalása után ott 20,000 embert hagyott; Szerbiába a *Sighinicza* (= Szjenicza) nevű, Skutaritól két nap alatt elérhető helyre ment és ott megállt. (Acta Bosnæ 255.)

⁵ Raguzai oklevéltár 631.

Jun. 6. A pápa a törökök elleni harc vezérének, Szapolyai Imrének kérésére, a savniki monostor jövedelmét ennek unokaöccsének adja.¹

Jun. 8. Buda. A király levele a lengyel királyhoz. Megkapta e napokban Uzum Haszán perzsa fejedelem levelét, melyben őt értesítette, hogy teljes erejével nemrég a török szultán ellen fordult és őt hasonló fellépésre felhívja. Erre azonban saját (t. i. a magyar királyé) ereje nem lévén elegendő, serkenti a lengyel királyt, hogy ezen hadjáratban résztvegyen.²

b) *Csehek és osztrákok ellen. Márcz. 11.* Nürnberg. A cseh követek feljogosítják Frigyes császárt, hogy azon esetre, ha a Mátyás király ellen indítandó közös hadjáratban a vezérlést személyesen át nem venné, a főparancsnokságot egyik főkapitánynak átadhassa.³

c) *Lengyelek ellen. Okt.* A Mátyás király és a lengyelek közti háborúban az utóbbiak hadserege a sziléziai Brieg előtti táborozott, a nélkül, hogy azt bevette volna; mindkét rész sok kárt tett egymásnak.⁴

Itinerár. Jan. 21.: Bártfa; márcz. 4.: Bártfa; márcz. 12.: Lőcse (más helyen Trencsén);⁵ márcz. 17.: Lőcse; ápr. 4.: Korpona; júl. 22., 25., 26.: Trencsén; aug. 8., 10.: Olmütz; aug. 23.: Oppeln; szept. 19.: Boroszló; nov. 2., 17., 27.: Boroszló; decz. 2., 3., 4., 13., 21., 24., 29.: Boroszló.

1475.

a) *Törökök ellen. Jan. 24.* Torda. Mátyás királyhoz az Erdélybe betörő török had megveretéséről szóló jelentés. A török basa a szultán fiával, Ali béggel és egyéb vajdákkal, kiknek vezérlete alatt 100,000 török és 20,000 paraszt az utak egyen-

¹ Történelmi Tár 1899. évf. 8.

² Mátyás király külügyi levelei I. 300.

³ Chmel: Regesten Kaiser Friedrichs IV. 6844. sz.

⁴ Cod. dipl. Silesiæ. IX. 148.

⁵ Mátyás kori dipl. eml. IV. 304. szerint a király Trencsényből e napon a ferrarai érseket a lengyel és cseh királyokkal kötött békekötéséről tudósítja.

getésére s a várak ostromlására használandó felszereléssel összersereglett, Bulgáriából kiindulva Moldvaországba jött. István moldvai vajda erről értesülve, arra törekedett, hogy a honnan csak lehetett, a székelyektől és a velök szomszédos területektől segílyt szerezzen; moldvai oláh alattvalói körülbelül 50,000 főnyi sereget képeztek, fegyveres magyar pedig 1800 volt. Midőn összegyűlt seregét megszemlélte, belátta, hogy ily csekély erővel az ellenséggel nem bocsátkozhat nyílt csatába, miért is jónak találta, hogy megerősített helyre visszavonuljon és mindazon területeket, melyeken keresztül a törököknek jönniök kellene, elhamvassza, hogy ne legyen nekik elegendő élelmiszerük. Ez azonban nem úgy vált be, a mint ő szándékozta. Egynéhány napig tényleg szűkölködtek ugyan élelmiszerekben és ki is fáradtak, de segítettek a bajon azáltal, hogy kocsik és igásmarhák felhasználásával Havasalföldről élelmiszereket hoztattak, a mit István meg nem akadályozhatott. Hét török vajda ki lett küldve, hogy a székelyek és moldvai csapatok közelében felállított és jól körülzárt élelmiraktárakat elfoglalják, de a székelyek szerencsésen verték őket innen vissza, sőt annyira jutottak, hogy még azon élelmiszereket is kezükbe kerítették, melyeket a törökök maguk után szállítottak. Látván tehát, hogy a szerencse nekik nem igen kedvez, elhatározták magukat arra, hogy a harcot felvegyék. A törökök hadiállása e célra a vajdára nézve kedvezőnek látszott, a mennyiben az ellenség egy szűk és sehogy sem alkalmas völgyben tartózkodott, melyben a körülötte felállított erődítmények miatt nem tudott a harcra kellőleg kibontakozni. A támadás jan. 10-én kezdődött reggel és tartott szakadatlanul jan. 12-ig a nélkül, hogy a túlsúlyban lévő ellenséget állásából kiszorítani tudták volna. Jan. 12-én hajnalkor megindították a legerősebb rohamot és sikerült nekik az ellenség nagy részét nyíl- és lándzsatámadással ártalmatlanná tenni. Midőn a törökök belátták, hogy már nem tudnak ellentállani, futásnak indultak; az oláhok, székelyek és magyarok üldözőbe vették és teljesen megverték; a török basa, a szultán fia, Ali bég és egynéhány más vajda fogságba kerültek. De volt e győzelemnek még egyéb hatása is: öregebb Baszaráb havasalföldi vajda, kit a törökök egy másik várban ostromol-

tak, észrevette a törökök menekülését, kirohant a várból és megszalasztotta az ellenséget.¹

Jan. 25. Sacovia (Sonzonía, illetve *Szucsava*). István moldvai vajda levele az összes keresztény fejedelmekhez. A török szultán körülbelül jan. 6-án 120,000 főnyi sereget küldött ellene, melyben fia, Szulejman első basa, Beli Erbizi második főparancsnok, Románia s a Montagna kormányzója, Insi bég, Ali bég, Szkander bég, Dorazi, Baltirlubedi, Sepefabede, Sulazi, Chasara bég, Beri bég (Izsák Rasache fia) jelen voltak; sikerült neki őket legyőzni s számosat közülök fogságba ejteni. De mivel a szultán ennek hallatára mindent el akar követni, hogy ezen bukást jóvá tegye, felhívja a czimzetteket, hogy őt az előrelátható török támadás ellen segélyben részesítsék.²

Jun. 5. A velencei signoria örömét fejezi ki a Mátyás király által Belgrádnál kivívott győzelem felett.³

Jun. 20. Jassy. István moldvai vajda válasza a magyar királyhoz küldött saját követiéhez. (A követség tagjai között voltak Sztancsul, Duma és Mihály nemesek.) A fehérvári (=Alba⁴) várnagy embere levelet hozott a vajdának, melyben írja, hogy Pangopából megérkezett egy olasz hajó, melynek fődézetén az olaszokon kívül Sándor nevű komája is volt; a hajó parancsnoka bizonyos Fülöp nevű tengerésztiszt; az egyik követ elbeszélte, hogy Sándor, a vajda nejeének fivére, a harmadik napon (Mangop-ra) jött és ezen Mangopot, atyai örökségét, visszaszerezte; most is ott tartózkodik; ez pedig hiteles dolog. A törökökről azt beszélik, hogy Axemat basa gályáival

¹ Mátyáskori dipl. eml. II. 299—300.

² Mátyáskori dipl. eml. II. 301. Ezzel összefüggésben áll Mátyás királynak 1475 tavaszán István moldvai vajdához intézett két levele, melynek elsőjében örömmel fogadja a vajdának ajánlatát, hogy a magyar koronának hódolva, a törökök elleni küzdelmekben részt akar venni; másikkában pedig a vajdának értésére adja, hogy Illés nevű követét mindaddig vissza nem küldhette, míg valamely bizonyos hírt nem tud és hogy saját követét a moldvai követtel közelébb útnak indítja. (Mátyás király külügyi levelei I. 313—314.)

³ Óváry: Oklevéltan I. 520. sz.

⁴ Nem szenvedhet kétséget, hogy ezen Alba alatt Albaneszter, vagyis Neszterfejevár értendő. Erről majd alább lesz szó.

Kaffára jött, három napig Kaffát ostromolta, a negyedik napon bevette, a mi szintén hiteles. Kaffán tartózkodott a tatár horda volt császára 1000 tatárral, kik mindnyájan a császárral együtt most a törökkel egyesültek; hallotta továbbá, hogy a törökök ellene akarnak törni szárazföldön és vízen, hogy a hadihajóval Fehérvárt és Kiliát akarják bombázni, már közel is vannak; a szultán pedig szárazföldön közeledik, hogy Moldvaországot saját és vele egyetértő oláhok seregével elfoglalja; azért szükséges, hogy oly futárt keressenek, ki éjjel-nappal utazva, mindezen híreket Mátyás király és a nála levő követség tudtára hozza.¹

A vajda levele zavarosan van fogalmazva és hézagosan közzétéve. Azért felette érdekes azon jelentés, melyet Kálmáncsai Domonkos székesfehérvári prépost és Hatvani (Hathnatam?) Gáspár magyar követek 1475 jún. 25-én Beszterczéből Mátyás királyhoz küldtek. Ők István vajda udvarához lettek küldve, ugyanezen forrásból merítették, ugyanazt mondják, de világosabban. «Midőn Beszterczét készültünk elhagyni, jött a moldvai főurakhoz István moldvai vajdának egy embere, ki az ide-mellékelt levelet hozta és élő szóval a következőket adta elő. Maga a vajda elküldte egynehány nappal ezelőtt nejének fivérét, Sándort, a Mango nevű országba, melyet miután boljárjai felségedhez utaztak, fegyveres erővel elfoglalt és melynek összes előkelőbb és kisebbrangú lakosait hatalmának alávetette. Előadta továbbá, hogy a törökök hatalmas sereggel és 40 gályával jöttek Kaffa ostromlására, melyet körülzártak és a benne lévő kastélyyal kezükbe kerítették. Miután ez sikerült, a kastélyban lévő összes olaszokat a város tekintelyes lakosaival együtt kegyetlenül megölték, a város többi lakosainak azonban régi szabadalmaikat meghagyták; mondják, hogy körülbelül 40,000 tatár egyesült a törökkel, hogy Kaffát bevegyék, hogy most azért szövetkeztek, mert azon tatár császár, kiről Sztancsul felséged előtt tett említést, Kaffán a törökök és tatárok által fogságba ejtetett. Miután István vajda most belátja, hogy ezen ügy állása ránézve veszélylyel járhatna, boljárjai által minket arra kér, hogy felséged országának alsó részeit figyelembe venni s mi-

¹ Mátyáskori dipl. eml. IV. 308.

előbb oda vonulni kegyeskedjék; reméli t. i., hogy a török felséged mozgósításának hírére nem fog oly könnyen Moldva- vagy Magyarországra törni; szükséges, hogy a király őt mielőbb értesitse, mert mihelyt a török megérkezik, ki már régen úton van, a Havasalföldiek, kik már régen a magyar király ellen áskálódnak, felséged és a vajda ellen fel fognak lázadni. Híre jár, hogy a szultán szárazon és tengeren hatalmas sereg élén nyomul előre.

Három nap előtt megkaptuk azon levelet, melyet felséged hozzám, Domonkos préposthoz intézett es melyben Drakula vajdának az országba való bebocsátását velem közli. Én a levél átolvasása után, tartalmát a boljárokkal közöltem, kik örömmel vették, hogy felséged őt (Drakulát) vajdává tette s azt kéri, hogy felséged őt fegyveres erő élén ide küldje, mert István vajda őt(?) erőszakkal itt Jassamark-on, a «forum filisteorum»-ban fogva tartja, a mint ezt felséged István vajdának ide mellékelt leveléből olvasni fogja; kérjük, hogy levelünk átadóját minél korábban hozzánk visszaküldeni sziveskedjék, hogy tudjuk, mit kellene ez ügyre vonatkozólag István vajdának üzennünk.»¹

Úgy a vajda, mint a magyar követek levele magyarázatra szorul. Mindenekelőtt kiemelendő, hogy egyik levélnek sines évi keltezése; de miután Baduario Sebestyén követ 1475 jún. 30-án Budán kelt és a velencei dogehoz intézett jelentésében mindkét levélről említést tesz² és Kaffa (a mai Theodosia) eleste 1475 nyarára esik,³ nem szenvedhet kétséget, hogy mindkét levelet 1475-ben irták. Mango (Mangop) nem más, mint a *Mankup-Kaleh* sziklavár, melyet a genuaiak alapítottak és mely a Krim-szigeten még most is létezik; a tatár uralkodó, kit a követek levele említ, nem más, mint *Mengeli-Gheraj*. Domonkos prépost utólevelének azon passzusa, hogy István vajda «őt itt már fogva tartja» rosszul van fogalmazva vagy rosszul közölve, mert nincs értelme. Kit tart a vajda fogságban? Drakuláról nem lehet szó, tehát hiányzik a fogoly neve. Jassamark

¹ Mátyáskori dipl. eml. IV. 306., 307.

² Mátyáskori dipl. eml. II. 267.

³ Mátyáskori dipl. eml. II. 269., 271.

a mai Jassy; a prépost mondja: «huc in foro filisteorum», a mi annyit jelent, mint a filiszteusok vásárán; filiszteusok alatt jászok értendők; mark a németben annyi, mint vásár, és így biztosra vehető, hogy Jassy régi német neve *Jassenmarkt* (magyarul *Jászvásár*).

Júl. 18. Buda. Roverella Florius jelentése a ferrarai herceghez. A pozsonyi országgyűlésnek immár vége van; minden tűzhely után egy arany hadiadót szavaztak meg a törökök ellen; remélik, hogy ily úton több mint 500,000 aranyat fognak összegyűjteni. A főurak és a megyék követei nagyon elégedetlenek, mert ezen felette nyomasztó hadiadót csak azon reményben szavazták meg, hogy egynéhány olasz hatalom őket segélyben fogja részesíteni, a mint ezt a velencei signoria kilátásba helyezte; most azt hiszik, hogy őket neveltségessé tették és megcsalták, de azt még jobban fájlatják, hogy a királynak a sikeres cseh hadjáratból való visszatérése által a törökök teljes ereje s támadó fellépése ellenük irányult, mert a törökök, midőn hírt vették, hogy a király visszatért és hogy a kilátásba helyezett olasz támogatás elmarad, a tengeri harczot megszüntették és teljes hadi erejüket Magyarország felé irányítva, most már másodízben Moldva felé vonultak, hol mult télen nagy vereséget szenvedtek; a szultán elrendelte, hogy a Fekete tengeren 60 gálya s egyéb vízi jármű a Duna torkolatán készen álljon, hogy István moldvai vajda kezén lévő igen jelentékeny területet elfoglalják. Hogy ennek elejét vegye, Mátyás király ezen István vajdát, ki egynéhány évvel ezelőtt vele szemben nem igen példásan viselkedett, újra kegyelmébe fogadta, minek az a következménye, hogy a vajda külön követség útján a királynak hűségi esküt tett és hűsége jeléül az utolsó harczban elfoglalt egynéhány zászlót és egyéb zsákmányt neki küldte. A király azonkívül Drakula Lászlót újra kinevezte oláh vajdává és visszahelyezte őt országába, mert elvárja tőle, hogy a törökök ellen megindítandó háborúban éppen úgy fog beválni, mint már évekket ezelőtt. Oláhországból 50,000 igen alkalmas embert lehet összetoborozni.¹

¹ Mátyáskori dipl. eml. II. 272., 273.

Júl. 24. Buda. A király megparancsolja Bártfa városának, hogy miután a jelenlegi török hadjárathoz sok tüzér kell, egy tüzimestert küldjenek neki.¹

Okt. 14. Buda. A velencei követ a velencei doget többek között a következőről is értesíti: A magyar király elrendelte, hogy hadseregének egy része négy különféle úton Erdélybe vonuljon, hogy az utazás kényelmesebb, az élelmiszerek szállítása könnyebb és az átvonulás alkalmával egyes területeknek okozott kár kisebb legyen. A fehérvári úton vonuljon a cseh hadosztály, Szegeden keresztül menjenek a magyarok, Váradon keresztül a magyar gyalogság, Heget-en (?) át a cseh (gyalogság) és mindnyájan gyülekezzenek Siurin-ben (=Szörény) és várják be a királyt, ki a gyalogság hátramaradó részével vízen fog jönni.²

Okt. 28. Tolna. A király tudtul adja Kassa városának, hogy összes haderejével a török ellen megindult és e szerint hosszabb időig az országon kívül tartózkodik; felhívja a várost, hogy az országos ügyek elintézésével megbízott Szapolyai Imrénének intézkedéseit mindenben teljesítsék.³

Nov. 21. A velencei államtanács a magyar határon állott török hadsereg szétosztatása s velencei birtokok felé való vonulásának hírével vevéen, kellő intézkedéseket tesz e birtokok megvédése céljából.⁴

Decz. 5. Pétervárad. Gábor egri püspök a velencei követet a belgrádi hadi eseményekről értesíti. A király a hajóhaddal Belgrádnál kikötött; holnap maga (a püspök) utána indul. A legközelebben fekvő vár kikémlése alkalmából egynéhány magyar ember, kik közelebbre mentek a falakhoz, mint szükséges volt, lövegek által megölettek, de egynéhány kiváló török is esett fogságba. Haram basa vajda, Ali bég után a másodparancsnok, nagy hadierővel Szendrőn tartja magát. A fővezér a császári tábornok helyén őrzi; a szultánt nagyon gyöttri

¹ Bártfa levéltára 1973. sz.

² Mátyáskori dipl. eml. II. 282.

³ Hunyadiak kora XI. 546. (V. ö. Bártfa levéltára 1980. sz.)

⁴ Óváry: Oklevélkivonatok 527. sz.

a köszvény; némelyek szerint Konstantinápolyba vitték, mások mondják, hogy még a táborban van. Mindenki retteg; a moldvaiak, erdélyiek, havasalföldiek es székelyek a király parancsára készenlétben vannak.¹

Ezen török hadjáratokra vonatkoznak még a következő adatok is:

1. A király (Budán) Fancsi Mihálynak szemére hányván, hogy az ő halálának költött hírével zavart akar a székelyek között támasztani, meghagyja neki, hogy 300 székelyvel rögtön siessen a szorongatott István moldvai vajda segítségére.² Ezen levélen sem a keltezés éve, sem napja ki nem betűzhető ugyan, de nem szenvedhet kétséget, hogy kiállítására 1474 végére vagy 1475 kezdetére helyezendő.

2. A király (Budán) 1485 nov. 30-án a horvátországi Raveni-családbeliek kérésére Pálóczy László volt országbírónak egyik ítéletlevelét átírja, mert ezen levél a «körülbelül tíz évvel ezelőtt, midőn Andreas Chalapy török vajda, a keresztények ellensége s kegyetlen üldözője, Horvátország főpusztítója nagy sereggel betörvén, tüzzel-vassal garázdálkodott» a család néhány okirata az országbíró ítéletével együtt elpusztult.³

Igaz ugyan, hogy ezen szövegezésből a török vajda betörésének ideje pontosan meg nem állapítható, de nagyon valószínű, hogy 1475-re esik. A mi pedig Chalapy Andrásról illeti, kiemelendő, hogy Chalapya nem más, mint a török *Cselebi*. Erről különben az «Erdélyi Múzeum» 1904. évf. 31—33. lapjain közelebbit írtam. Vajjon fenti András alatt az Ozmanidák Magyarországra szakadt ágának egyik tagját kelljen-e felismernünk, nem merem határozottan állítani; a nagyobb valószínűség azért szól mellette, mert András nem török név és mert Bajazet Ottmann, ezen ág egyik tagja 1476 (nov. 16.) és 1477-ben (febr. 10.) és 1479 (aug. 19-én) Ausztriában mint Berchtersdorf, Báden és Rauhenstein kastélyok intézője szerepel.⁴

¹ Mátyáskori dipl. eml. II. 288.

² Székely oklevéltár I. 221.

³ Történelmi Tár 1910. évf. 412.

⁴ Chmel: Regesten Friedrich's IV. 7079., 7088., 7316. sz.

Itinerár. Jan. 9., 13.: Boroszló; febr. 17., 19., 26.: Boroszló; márcz. 12.: Ratibor; márcz. 22.: Brünn; ápr. 14.: Brünn; ápr. 24., 28.: Pozsony; szept. 8.: Diósgyőr; okt. 25.: Szeged; okt. 28.: Tolna; nov. 3.: Pétervárad; nov. 5.: Mohács; nov. 30.: Pétervárad; decz. 30.: Belgrád.

1476.

Törökök ellen. Jan. 16. A király Sabác vár alatti táborából levelet ír a pápának.¹

Jan. 23. Buda. Követi jelentés a milánói herceghez Sabác ostromáról.²

Jan. 27. Velence. Botta Lénárd követ jelentése a milánói herceghez. A magyar király Szendrő szomszédságában erődöt épített, melyet a törökök körülbelül 20,000 főnyi sereggel elfogaltak, a 2000 főből álló magyar őrség elesett.³

Jan. 30. Sabác vár ostroma alatt a király Sásvári Illés fiai érdekében rendeletet bocsát ki.⁴

Febr. 3. Sabác alatti tábor. A király a nápolyi király magyarországi követét tudósítja Sabác ostromáról. A törököknek Ali bég és Sachi bég vezérlete alatt a vár felmentésére siető seregét visszaverte s ennek következtében reméli, hogy a várat rövid idő alatt kézrekeríti; az ostromra már megtette a kellő előkészületeket. A harc részleteiből a következőket emeli ki: Ali bég és Sachi bég febr. 2-án öt más vajdával érkeztek meg, meghozván magukkal az összes török erőt, melyet a vár felszabadítására mindenholnan össze tudtak gyűjteni. Midőn egész seregük a vár elé jött, Ali bég és Sachi bég a többi csapatvezérrel egy a várral szemben lévő magaslatot szálltak meg; mi pedig készenlétben állott gyalogságunkkal, miután a várban csak az ennek védelmezésére okvetlenül szükséges embereket hagytuk vissza, a váron kívül elejükbe vonultunk. Már farkas-

¹ Mátyáskori dipl. eml. IV. 312.

² Mátyáskori dipl. eml. II. 338.

³ Magyar-szerb összeköttetések levéltára 264.

⁴ Századok 1888. évf. 747.

szemmel nézett egymásra a két sereg, midőn a magaslaton álló vezérek készültségünk láttára a főszereghez visszavonultak. Mi ezalatt az ellenséget nagyobb lövegekkel bombáztuk, úgy hogy egynéhányan el is estek. Az összes vezérek ezen annyira megijedtek, hogy összes csapataikkal futásnak indultak.¹

Febr. 3. Velence. Követi jelentés a milánói herceghez a török-magyar hadjáratról, nevezetesen Szendrő ostromáról. Már jan. 27-én értesítette a herceget, hogy egy Albániából kapott hír szerint a törökök egy bástyát elfoglaltak, melyet a magyar király Belgrád védelmezésére s Szendrő ostromlására építtett. Ma jelentheti, hogy Magyarországból vett hír szerint ezen adatot megerősítheti, sőt — a mi több, — hogy a törökök újra Nagy-Oláhországra törtek, a magyar király kapitányának, Drakulának területeit pusztították és Baszarábot, az oláh vajdát megölték.²

Febr. 15. A Sabácz alatti táborból. Az egri püspök a pápát Sabácz bevételéről részletesen értesíti.³

Júl. 3. Buda. Dr. Lupus Lukás tudósítása a milánói herceghez. István moldvai vajda (az inneni Oláhországból), a magyar király hűbérese, hatalmas ember, ki 25—30,000 gyalogost tud harczterre bocsátani, követeket küldött a magyar királyhoz, kik jelenleg Budán vannak és a következő felvilágosítást adták: 1. István vajda egész országával együtt hű marad a királyhoz. 2. A szultán hadihajóit Konstantinápolyból a Fekete tengerre helyezte át és midőn a moldvai követek a török hadihajókat elhagyták, a szultán a Fekete tenger mentén a moldvai várakkal szomszédos Várna nevű kastélyban tartózkodott. 3. A vajda meg van győződve róla, hogy a szultán minden áron két hadihajót akar két erődítménye ellen irányítani, melynek egyike Kilia, másika pedig castro Mauro; mindkettő igen erős; az utóbbit olaszul Moncastro-nak nevezik; innen akarja a török egyik hadseregét száraz úton Havasalföldre küldeni, melynek ura szintén a magyar király fenhatóságát elismeri; ezt pedig a

¹ Mátyáskori dipl. eml. 342., 343.

² Mátyáskori dipl. eml. II., 339., 340.

³ Mátyáskori dipl. eml. II., 344.

szultán nemcsak azért akarja tenni, hogy a Havasalföldön garázdálkodjon, hanem hogy a fenti két vár Moldva-oldalról segítséget ne kaphasson.

A szultán újra kinevezett egy boszniai királyt és pedig egy Mátyás nevű keresztényt; ez Mátyás magyar királyhoz azzal fordult, hogy őt királynak elismerje s hogy a törököknek hódolt bárói készek arra, hogy a magyar királyhoz forduljanak. A szultán ennek hallatára hatalmas sereget menesztett az új király ellen, hogy várait ostromolja. Az új király azonnal segílyt kért a magyar királytól, ki a kalocsai érseket és Bátori István nevű hatalmas magyar főurat, kik a hadsereg egyik részével Belgrád táján tartózkodtak, segítségére küldte. Ali bég vajda, alig hogy elutazásukról értesült, egész erejével Szendrőt elhagyván, hajóhidon kelt át a Dunán és Erdély felé vonult, hol arany- és ezüst-, valamint sóbányák vannak; azt hitte, hogy nemcsak Erdélyt károsítja, hanem hogy ennek megvédélmezése céljára az új boszniai király segítségére sietettek egy részét onnan vissza fogják rendelni. A magyar király Ali bég ellen azoknak egy részét rendelte ki, kik Belgrádon maradtak vissza. A kalocsai érsek arról értesítette a magyar királyt, hogy a törököt megszalasztották és az új boszniai királyt az ostromlás alól felmentették; úgy az érsek, mint Bátori István még Boszniában van. A török — úgy vélik általában — azért nevezett ki új boszniai királyt, mert a magyar király Ujlaki Miklós nevű vajdáját Bosznia királyává tette.¹

Márcz. 7. Buda. Veronai Gábor eгри püspök jelentése a pápához. Sabácznak szerencsés elfoglalása után arról értesitettem szentségedet, hogy királyom Sebernicze nevű ezüstdányás várost összes környékével akarja elpusztítani, a mi neki Vuk (= Boch) szerb deszpota, Drakula László s egyéb kapitányainak közreműködésével sikerült is. Ezek titokban keltek át a Száván és mindent úgy végeztek, a mint nekik a király meghagyta; a szerb deszpota tudatta ezt velem tegnap; e hadi vállalat részletei a következők: Midőn a nevezett hadvezérek seregükkel az említett városhoz közeledtek, a környékén lévő városokat és falva-

¹ Mátyáskori diplom. emlékek. II. 316—318.

kat a pusztítástól megkímélték ugyan, de minden lakott terület kerülésével azon iparkodtak, hogy útjukat hegyeken és erdőkön keresztül tegyék; erre 150 válogatott lovast török ruhába bujtattak, kik a vezérek utasítása értelmében kevéssel a szürkület előtt az ellenséges támadást nem sejtő város külső részeibe behatoltak. Ezen a napon éppen vásár volt a városban és számos környékbeliek vitték oda árúikat; azalatt, míg mindenki eladó árúival foglalkozott és az említett katonák török ruhában a többi közönséggel összevegyültek és senki ellenséges támadásra nem gondolt, a deszpota hatalmas rohammal a városra tört, több mint 500 lakost elfogott, a többieket majdnem egészben megölte; a városban volt körülbelül 700 ház, melyben a támadók sok értékes tárgyat találtak; lévén a város az egész vidék gócpontja, könnyen hihető, hogy a házakban rengetek ezüstöt (a szultán birtokát képezőt is), finom selyemkelmét és egyéb drágaságokat találtak, készpénzben 127,000 aspert, finom ezüstben öt salmát találtak.¹ A hozzám érkezett küldöncz elbeszéli, hogy a katonák a polgárok házaiban talált ezüstdarabokat baltákkal maguk között felosztották. A felprédálás bevégeztével elhamvasztották a várost. Innen ugyanazon szándékkal *Cuzelath* nevű város felé indultak, mely három magyar mérföld távolságban fekszik és melyhez három részre felosztott csapataikkal siettek; összesen ötezren voltak. Midőn a városhoz közel lévő egyik erdőhöz értek, a szomszédos népek, hogy a garázdálkodást megakadályozzák, ijedtségükben hamarjában fákkal torlaszolták el az utakat, hogy a lovasság ne tudjon rajtuk előrehaladni, a támadók ezt azonban különös csellel kikerülték, vagy 400 embert bocsátottak ellenük, hogy vivjanak velük és őket inkább feltartsák, mintsem harcba bocsátkozzanak; az ellenség körülbelül 2000 főből állott; míg e kézítusa tartott, a vezérek távolabbi pontokból sietve keresztülhajtanak az erdőn, hátul támadják meg az ellenséget, megölnék mindenkit kivétel nélkül, össze-

¹ *Asper* a törökben annyi mint *Akce* — az olasz *Acchia* — melyből 3 egy para, 120 egy piaster. *Salma* a középkorban úgy gabona-, mint folyadékmértéket jelentett. Kallipoliban mint folyadékmérték 7779 párisi köbhüvelyket jelentett.

hordják a hullákat nagy rakásra, sokat karóba húznak, hogy az esetleg erre járó törökök elriasztó példát lássanak. Erre *Savonich* felé sietnek. A savoniták éppen úgy, mint a cuzeliták, azon voltak, hogy az utakat eltorlaszolják; de midőn a feléjük közeledő sereget megpillantották, futásnak indulva, egy védett hely felé siettek, hol a deszpota egy nyíl által lábán megsérült, de remélik, hogy egészségét visszanyeri. Akkor végre hozzáfogtak mieink, hogy sem helységeket, sem házakat meg ne kimélve, tüzzel-vassal mindent tönkre tegyenek. Olyanok, kik a vidéket ismerik, állítják, hogy az ellenség, ha száz mérföldig behatolt volna Törökországba, nagyobb kárt nem okozhatott volna a törököknek. Nem fogok Drakula kegyetlenségének ecsetelésében túlozni, hisz ismerik ezt mindenütt. Saját kezeivel izenként feldarabolta a fogoly törököket és karóba húzatta őket; ilyenkor az volt a mondása: ha az idejövő törökök ezt látják, annyira megijednek, hogy hátat fordítva megszöknek; ő az, ki karóba húzott emberek erdejét csinálja. Ezen ország legelső emberei állítják, hogy addig, míg Havasalföldön uralkodott, több mint 100,000 embert részint karóba húzással, részint egyéb rettenetes halállal kivégeztetett, miért is őt a király 15 éven át súlyos börtönbe záratta; de itt sem fékezte vad természetét és úgy mint a karóba húzott emberekkel szokott elbánni, apró részecskére feldarabolt fát szögezett a falra. Mult évben visszanyerte szabadságát és a törökök elleni háborúba küldetett, mert tőle rettegnek a törökök. A küldöncz azt is mondja, hogy Alibég a basa (nagyvezér) parancsára a hegyekben tartózkodik, maga pedig (a nagyvezér), miután Sabáczt nem tudta megmenteni, elment, hogy a szultánnal tanácskozzon; ebből világosan kitűnik, mily előnyösnek kezd már lenni Sabácz bevétele, mert ez által nemcsak a török berohanások meg vannak akadályozva, hanem az összes kereszténység most már ezen betörések ellen jobban tudja magát már előre is védeni és mindazon birtokokat, melyeket a törökök Boszniában és környékén kezükön tartanak, könnyebben lehet innen megtámadni. Képzelmem, mily nyomott hangulattal veszi a török a dolgok illetén fordulását és figyelembe kell venni azt is, hogy — ha elejét nem vesszük — mily erővel és készüllettel fogja magát megboszulni.

A király azoknak, kik Sabáczt újra felépítik, meghagyta, hogy erősebbé tegyék mint volt; a Száván és a Dunán új hidakat emeltet és a Sabáczt ostromában részt vett katonáknak rövid pihenőt engedett, mire maga (a király) a budai vár kormányzója halálának hírére, kinek kezén az egész kincstári vagyon volt, Budára utazott, hol a hatalmas és előkelő kincstartó tegnap (márcz. 6-án) a király jelenlétében nagy pompával és tisztelegéssel eltemettetett. Ezen és egyéb ügyek rendezése után a király a megkezdett teendők folytatására pár nap alatt leggyorsabban vissza fog utazni, mert a hidak építésébe már bekezdtek és a hadsereg nem messze Belgrádtól áll. Remélem, hogy Szerbiát, még mielőtt a török megérkezhet, elpusztíthatja. Mihelyt a folyók állása megengedi, azon már korábban tervezett határozatát akarja végrehajtani, hogy a moldvaiakkal és Nagyoláhország lakosaival Havasalföldön egyesüljön.¹

Apr. 6. Raguza. A raguzai tanács jelentése a velencei dogehoz. Egy megbízható kereskedő, ki nemrég a szerb Trepcából hazaérkezett, a következőket jelenti. A törökök a Dráván roppant mennyiségű apróbb hajókat, melyeket «*plattos*»-nak neveznek,² építenek, hogy azokat a Szávára szállítsák; gyártja ezeket pedig több ezer ember. A romániai basa Sophiában van; itt és máshonnan sereget gyűjt. A szultánról mondják, hogy Drinápolyba érkezett és itt az ázsiai seregeket bevárja. 2000 szekér arra van készenlétben, hogy az ágyúkat és egyéb hadiszereket szállítsa; egyáltalában annyi embert akarnak mozgósítani, a mennyit ezelőtt sohasem hoztak össze. Az a tervük, hogy a magyar királyt ütközetre kényszerítsék; ha a király a csatát nem akarná elfogadni, az a tervük, hogy teljes erővel Belgrádra vetik magukat.³

Aug. 7. Lászlónak, Drakula vajda házitisztjének jelentése (valószínűleg Velenczéhez). Négy nappal elutazása előtt a törökök egész Moldvaországon keresztül vonultak; Románujvárnál, mely

¹ Magyar-szerb összeköttetések oklevéltára 265—268.

² Ez nem más, mint a német Plätte = Plette, mely egy 36—40 lábnyi hosszú dunai hajó.

³ Magyar-szerb összeköttetések oklevéltára 268—269.

Moldvaország közepén a Sereth mentén fekszik és melynek közelében egy olasz mérföldnyi távolságban egy erőd van, találkoztak velök, de nem történt semmi új. Két nappal elutazása előtt a törökök az egész országban garázdálkodtak, de nem tehettek valami nagy kárt, mert a lakósok családjaikkal és holmijaikkal még a törökök bevonulása előtt a hegyekre menekültek. Midőn István (moldvai) vajda Románujváron az ellenség közeledéséről értesült, körülbelül 6000 emberrel a Nemz nevű fellegrvába vonult,¹ míg a körülbelül 60,000 főből álló másik serege a Sereth másik partján úgy volt szétszórva, hogy őt és a törököt a Sereth folyó 'Nemztől körülbelül egy napi távolságban szétválasztotta. Még mielőtt a törökök megjelentek, megérkezett körülbelül 10,000 tatár, kik Moncastro mellett a moldvaiakkal összeütköztek, a vége azonban az volt, hogy a vajda őket legyőzte. A törökök által már előbb fogságba ejtettek közül körülbelül 500-an átpártoltak a moldvaiakhoz; azt beszélték, hogy a török seregben betegség és inség rettenetesen dühöng; óráról-órára meghalnak a betegek, egy kis kenyér ára öt aktsche (= asper). A törökök legnagyobb része szétment; köztük volt körülbelül 9000 oláh, kiket Bozarad vajda hozzájok társított; többet nem adhatott, mert inkább a hegyekbe menekültek, mintsem hogy a törökkel egyesüljenek. Megyesen, egy erdélyi helyen találkozott Bátori István királyi kapitány Drakulával és mindketten egy 30,000 főnél nagyobb sereget gyűjtöttek össze; azt üzenték a moldvai vajdának, hogy míg velök nem egyesül, ne támadja meg a törököt.²

Aug. 16. A berecki táborból. Bátori István levele a királyhoz, melyben a török-moldvai ütközetről újabbat mond. «A szultán a Moldvaországban lévő Nemiz (Nyamecz) nevű várat ostromolta és innen a hűtlen Baszaráb oláh vajdát egynéhány ezer törökkel azzal bizta meg, hogy a Bárczaságot és egész Erdélyt megszállja s azon utat járja, melyen felséged Moldvaországba jutott. Már megtette ezen út egy részét, midőn Baszaráb arról

¹ Ez kétségtelenül a bukovinai határtól nem messze eső moldvaországi *Niamts*, Jassytól déli irányban.

² Mátyáskori diplom. emlékek II. 319—321.

értesült, hogy mi is ezen úton járunk, mire lóhalállal a szultánt erről értesítette, ki ennek hallatára Nemiz vár ostromát megszüntetve, haza felé sietett; hova? azt nem tudni, még István vajda sem tudja, vajjon átkelt-e a réveken vagy Albanezther és Kilia várak felé irányult, mert a királyi seregek közeledtének hírére éppen úgy menekült, mint a már jelenlévő ellenség elől. Ma van négy napja, hogy határozottan tudjuk, hogy István vajda életben van; küldtünk hozzá egy embert, ki őt egynehány napig Moldvában kereste s csak hosszas fáradozás után a hegy-ségekben találta meg. Ezzel az emberrel együtt István vajda egyik boljárát küldte hozzánk, hogy támogatására tőlünk némi csapatokat kérjen. Többet is adtunk neki, mintsem kért és azt üzentük neki, hogy mihelyt erre szükség lesz, az egész királyi sereggel hozzácsatlakozunk. Baszaráb hazatért és egész hadseregét ébren és osztatlanul összetartja, hogy abban a perczen, midőn mi Moldvaországba megyünk, ő azonnal a Bárczaságra vethesse magát, mi azonban résen állunk és meg fogjuk akadályozni terve kivitelét. Jelenleg itt vagyunk a bereczki úton, melyen keresztül felséged Moldvaországba jött; innen, ha kell, azon helyzetben vagyunk, hogy egy nap alatt István vajdának segítségére siethetünk. A vajda t. i. arról értesített, hogy a szultán még a réven más moldvai vajdát akart kinevezni; azért maradtunk itt, hogy szükség esetén támogathassuk; különben annyi embert küldtünk neki, hogy velök elég jól tudja magát védelmezni.»¹

Alba Nezther nem két földrajzi tárgy, hanem egy és ugyanazon vár, mert II. Ulászlónak 1502 febr. 6-án kelt egyik okiratában «circa Neztheralbam»-ról van szó s akkor mondja, hogy ez Moldvaországban fekszik.² Nem szenvedhet kétséget, hogy alatta ugyanazon Alba (= Fehérvár) érthető, melyet a Moldvaországra vonatkozó előbbi adatok már említettek. Bonfni különben 1484-re mondja, hogy a törökök Achileiat, melyet most Cheliának (= Kilia) neveznek és *Nestoralbát* (a Duna torkolatán fekszik) ostromolják. «Nestor» kétségkívül a ferdített

¹ Mátyáskori diplom. emlékek II. 321—322.

² Magyar-szerb összeköttetések oklevéltára 301.

neve és nem egyéb, mint a *Dnyeszter* folyó. Ezen Dnyeszter-Fejérvárt a genuaiak *Moncastro*-nak nevezték. A helység mai neve pedig *Akjerman*.

Bátorinak e levelét a milánói herceg követe egynéhány nappal később közölve urával, a következőket jelenti: Alibég a szultán egyik hatalmas basája, Szendrőnek és majdnem egész Szerbiának kormányzója átkelt 5000—6000 emberrel a Dunán, betört Magyarországra és elpusztította Temesvárt, mire prédájával együtt hazafelé iparkodott. Visszatértében (Brankovics Vuk) a szerb deszpota útját állotta s bár nem rendelkezett annyi erővel mint a török, mégis legyőzte őt; a csatában több mint 2000 török esett el, sokan fogságba kerültek; a többiek arra kényszerültek, hogy a Dunába ugorjanak, hol legnagyobb részük belefult; köztük volt Alibég testvére Szkanderbég; elvesztették zászlaikat is, melyek a királynak és a deszpótának be lettek mutatva.¹

Szept. 6. Buda. A király az erdélyi szászoknak meghagyja, hogy ha közülük némelyek Bástori István országbíró alatt a törökök ellen Erdélyben gyűjtött hadseregéből hazatértek vagy elszéledtek volna, jelen parancs vételével rögtön újra keljenek fel és Bástori Istvánnal Havasföldre menjenek át.²

Nov. 11. A királyi csapatok Bukurest melletti táborából. Bástori István tudósítja Szeben városát, hogy Baszarábót (a volt oláh vajdát) Havasalföldről kiverte s már az ország többsége mellette nyilatkozott. A boljárok, kettőnek kivételével, kik nemsokára megjönnek, nála vannak és így ő Tergovistban egy jó erődítményt építvén Bukurest alá indult, melynek közelében áll. Meghagyja a városnak, hogy eleséget, nevezetesen kenyeret és zabot küldjön utána s az utakat sietve igazíttassa meg.³

Dr. WERTNER MÓR.

¹ Magyar-szerb összeköttetések oklevéltára 269—270. V. ö. a török zászlókra vonatkozólag: Mátyáskori dipl. eml. II. 325 ddo. 1476 szept. 8.

² Hunyadiak kora. XI. 563.

³ Hunyadiak kora. XI. 575.